

Biernat, Andrzej

"Rada Administracyjna Królestwa Polskiego w latach 1815-1830", Hubert Izdebski, Warszawa 1978 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 70/3, 597-598

1979

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

nych badań wrocławskiej placówki atlasowej PAN. Opracowanie to choć odbiega zakresem chronologicznym od wcześniej wydanych tomów atlasu, zachowuje pierwotnie przyjętą syntetyczną i problemową metodę prezentacji kartograficznej zjawisk historycznych.

Obecnie wydany tom I składa się z dwóch części. Na część pierwszą składa się 48 map problemowych i kartogramów (dalsze mapy problemowe, mapa przeglądowa w skali 1:500 000 oraz indeks ukazały się w tomie II), prezentujących podział administracyjny i środowisko geograficzne, gęstość zaludnienia, stosunki etniczne i wyznaniowe, rozmieszczenie własności ziemskiej oraz jej podziały: stanowy i wielkościowy, miasta i strukturę gospodarczą wsi, oraz gleby i rolnictwo. Część druga to komentarz omawiający źródła i literaturę oraz obszerny aneks zawierający pogrupowany w tabelach materiał statystyczny dotyczący zjawisk będących przedmiotem odwzorowań kartograficznych.

Prezentowany materiał geograficzno-historyczny i statystyczny jest bogatym źródłem (bo tak należy traktować opracowania atlasowe) do badań demograficznych, społeczno-politycznych i gospodarczych Śląska w pruskich granicach z końca XVIII wieku (Śląsk Dolny i Górny bez Śląska Cieszyńskiego). Wybór tego przedziału chronologicznego, podyktowany zasobnością źródeł umożliwia badania porównawcze z Małopolską dzięki istnieniu „Mapy województwa krakowskiego z doby Sejmu Czteroletniego” (opr. K. Buczek, Kraków 1930). Zebrany materiał statystyczny umożliwia w pewnym zakresie badanie dynamiki prezentowanych zjawisk.

Niewątpliwą satysfakcją dla autorów będzie szerokie wykorzystanie tego cennego opracowania w pracach innych historyków. Za zachęcający przykład może posłużyć artykuł Antoniego Mączaka o obrazie statystycznym Prus Królewskich w XVI wieku (PH t. LIII, 1962, s. 164—174) opracowany w oparciu o tom „Atlasu Historycznego Polski”.

Mk. W.

Hubert Izdebski, *Rada Administracyjna Królestwa Polskiego w latach 1815—1830*, Rozprawy Uniwersytetu Warszawskiego, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1978, s. 193.

Celem rozprawy było odtworzenie składu, trybu działania i kompetencji Rady Administracyjnej będącej ośrodkiem bieżącej działalności rządowo-administracyjnej Królestwa Polskiego w dobie konstytucyjnej, w którym ogniskowała się niemal cała działalność centralnych władz tego organizmu państwowego. Przedstawioną problematykę autor rozpatrywał niejako w dwóch płaszczyznach. Z jednej strony na tle panujących w ówczesnej Europie poglądów na konstytucjonalizm szukając wśród nich wzorów, na których oparto się powołując i organizując Radę, z drugiej zaś strony jej działalność została umiejscowiona w całym systemie naczelnych organów państwowych Królestwa zarówno tych konstytucyjnych (Rada Stanu, Sejm itd.) jak i niekonstytucyjnych (Wódz Naczelny Wojsk Polskich i „delegowany i pełnomocnik JCKM” — senator Nowosilcow) ukazując jednocześnie ich wpływ na funkcjonowanie opisywanej instytucji.

Ponieważ, zdaniem autora, „instytucje mogą spełniać stawiane przed nimi zadania, tylko wtedy, jeśli chcą tego i mogą to zapewnić ludzie, którzy tymi instytucjami kierują”, dlatego działalność Rady rozpatrywana była przez pryzmat działalności znaczących dla niej osób, które były motorem przemian zachodzących w niej jak i wpływały w decydujący sposób na jej znaczenie i rolę w stosunku do innych organów państwowych.

Rozprawa będąca pracą z zakresu historii ustroju wnosi nowe ustalenia dla poznania konstytucyjnego okresu Królestwa, jednocześnie wytycza nowe kierunki badań historyczno-prawnych.

Podstawę źródłową stanowiły przede wszystkim niewydane protokoły posiedzeń Rady oraz drukowane źródła prawne.

A. B.

Stowarzyszenie Ludu Polskiego w Królestwie Polskim. Gustaw Ehrenberg i „Świętokrzyżcy”, Polskie ruchy społeczno-polityczne i życie literackie 1832—1855. Studia i materiały, Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław 1978, s. 477.

Dzieje Królestwa Polskiego w okresie międzypowstaniowym są stosunkowo mało znane przede wszystkim ze względu na brak dostatecznej bazy źródłowej. Znane dotychczas źródła zostały w ostatnich latach uzupełnione o odnalezione w archiwach radzieckich materiały sądowo-śledcze dotyczące organizacji spiskowych, które zostały wykryte w Królestwie Polskim za namiestnictwa Paskiewicza. Odkrycie to stało się nową zechętą do współpracy historyków i historyków literatury Polski i ZSRR.

Niniejszy wolumin inauguruje nową obliczoną na 7 tomów serię wydawniczą nosząca tytuł: "Polskie ruchy społeczno-polityczne i życie literackie w latach 1832—1855". Ma ona na celu z jednej strony uprzystępnienie badaczom nowo odkryte „najbardziej ważne i ciekawe materiały źródłowe” *in extenso* wraz z obszernymi komentarzami oraz w formie przeglądów źródłowych, z drugiej zaś w syntetyczny sposób przedstawić istniejący już zasób wiedzy o ruchach społecznych w omawianym okresie i ich związkach „z procesem literackim”.

Pierwsza część omawianego tomu przynosi osiem studiów mających po części charakter monograficzny (Włodzimierz D j a k o w, "Stowarzyszenie Ludu Polskiego w Królestwie Polskim (1836—1839)"; Maria J a n i o n, "Literatura i spisek"), po części zaś będących przyczynkami i przeglądami źródeł oraz literatury (teksty Włodzimierza B o r y s a, Bolesława Ł o p u s z a ń s k i e g o i innych). Rozprawy te charakteryzują ruch konspiracyjny w Królestwie Polskim przełomu lat 30-tych i 40-tych, omawiają skład społeczny i poglądy jego uczestników, odtwarzają przebieg śledztwa itd.

Część druga to zbiór przekazów źródłowych wraz z obszernymi komentarzami. Są to statuty i dokumenty programowe Stowarzyszenia Ludu Polskiego, zeznania śledcze i protokoły konfrontacji jego uczestników (m.in. Gustawa Ehrenberga, Aleksandra Wężyka i innych) oraz ważniejsza korespondencja władz carskich na ten temat. Całość została opatrzona bardzo starannym indeksem osób, w którym zamieszczono także notki biograficzne.

A. B.

Éva H a r a s z t i, *Chartism*, Akadémiai Kiadó, Budapest 1978, s. 276.

Praca badaczki węgierskiej to studium zarówno myśli politycznej i społecznej czartystów jak i zarys dziejów ich ruchu. Autorka opiera się na różnorodnej bazie źródłowej, w której przeważają archiwalia brytyjskie (oprócz zbiorów Public Record Office i British Library w Londynie sięgnięto także do kolekcji prowincjonalnych). Przerobiła również kilkadziesiąt tytułów czasopism (w tym prasę zbl-